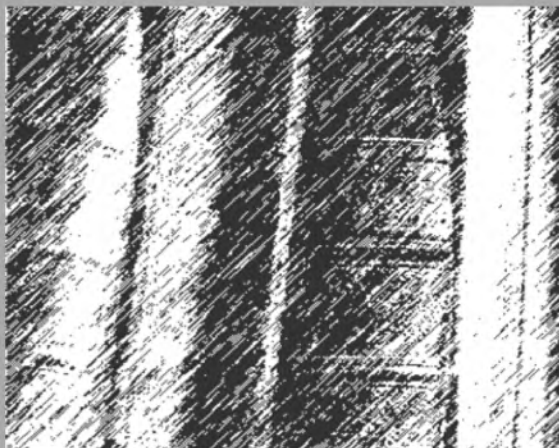

Czesław Lewicki:
*Edukacja zdrowotna –
systemowa analiza zagadnień*
Rzeszów, Wydawnictwo Uniwersytetu
Rzeszowskiego 2006, ss. 352
ISBN 978-83-7338-203-9

Edukacja zdrowotna daje najlepsze rezultaty w okresie dzieciństwa i młodości (K u l i k, 1997, s. 91), ponieważ zachowania zdrowotne kształtują się przede wszystkim w początkowym okresie rozwoju człowieka. Dokonuje się to w procesie socjalizacji rozumianej jako przekazywanie potomstwu wiedzy o otaczającym świecie (K a w u l a, 1998, s. 38) lub jako ogół działań ze strony społeczeństwa, zwłaszcza rodziny, szkoły i środowiska społecznego, zmierzający do uczynienia z jednostki istoty społecznej (O k o Ń, 2004, s. 373–374). Zakres zachowań zdrowotnych obejmują wszystkie nawyki, zwyczaje, postawy odnoszące się do zdrowia, podejmowane zarówno przez poszczególne jednostki, jak i całe grupy ludzi (T o b i a s z - A d a m c z y k, 2000, s. 42).

Prezentowana problematyka badawcza tej wartościowej książki naukowej skupia się na analizie dwóch podstawowych i najważniejszych systemów edukacji zdrowotnej dzieci i młodzieży, tj. systemu edukacji zdrowotnej w rodzinie oraz systemu edukacji zdrowotnej w szkole.

Monografia składa się ze wstępu, ośmiu rozdziałów i zakończenia wraz ze starannie opracowaną bibliografią, spisem rysunków i tabel oraz in-

deksem nazwisk. Aneks zaopatrzony jest w program nauczania z podziałem na moduły, schemat Cyryla Bibby'ego, który obejmuje treści wychowania zdrowotnego w różnych okresach rozwoju dziecka, propozycje programów edukacji zdrowotnej oraz narzędzia diagnostyczne, takie jak: kwestionariusz ankiety dla rodziców, ankieta dla nauczycieli, skala samooceny kompetencji rodziców w zakresie edukacji zdrowotnej i aktywności fizycznej dzieci, testy wiedzy i umiejętności zdrowotnych.

Pierwszy rozdział, zatytułowany *Teoretyczne problemy edukacji zdrowotnej*, poświęcony został analizie rozstrzygnięć terminologicznych dotyczących takich pojęć, jak: „zdrowie”, „wychowanie zdrowotne”, „edukacja zdrowotna”, „kultura zdrowotna”, „kultura fizyczna”, „aktywność fizyczna”. Omówiona została także pedagogika społeczna wobec zagadnień zdrowia i edukacji zdrowotnej. Autor uzasadnia miejsce edukacji zdrowotnej w systemie nauk. Omawiany rozdział kończy usytuowanie edukacji zdrowotnej w aspekcie historycznym, ukazanie dorobku naukowego dotyczącego zainteresowań zdrowiem i stosowanie różnych pojęć dotyczących zdrowia. Autor podkreśla „z całą odpowiedzialnością, że edukacja zdrowotna nie jest wymysłem współczesnych czasów, ale ma bardzo bogatą historię, z której można się wiele nauczyć” (s. 52).

Zdrowie współczesnego człowieka – jak pisze Autor – „zdeteterminowane jest wieloma czynnikami o charakterze makrostrukturalnym, do których zalicza się m.in. procesy demograficzne, czynniki społeczno-ekonomiczne, a przede wszystkim zagrożenie ubóstwem społecznym i mikrosocjalnym, które dotyczy środowiska życia i wiąże się głównie z funkcjonowaniem rodziny” (s. 70). Dlatego też drugi rozdział: *Uwarunkowania i zagrożenia zdrowia współczesnego człowieka*, został poświęcony zdrowiu i chorobie. Ponieważ pozytywne postrzeganie zdrowia zmusza do poszukiwań jego uwarunkowań, Autor prezentuje kilka teorii przyczyn choroby i ich kluczowych idei; teorię drobnoustrojów, teorię epidemiologicznej triady, teorię materii przyczyn choroby, teorię ogólnej podatności oraz teorię społeczno-środowiskową, na którą zwraca szczególną uwagę. W tej części pracy czytelnik zapoznany zostaje z wybranymi elementami stylu życia ze szczególnym uwzględnieniem żywienia, dotlenienia organizmu, snu, pielęgnowania skóry i hartowania organizmu. Autor wskazuje związek stanu zdrowia oraz poziomu sprawności fizycznej człowieka z jego wzmożoną aktywnością fizyczną lub jej brakiem. Omówione zostały również inne uwarunkowania zdrowia, takie jak: środowisko fizyczne i społeczne, czynniki genetyczne oraz służba zdrowia, i ich wpływ na zdrowie człowieka. W drugim podrozdziale Autor omawia wybrane aspekty zagrożeń zdrowia współczesnego człowieka.

W trzecim rozdziale: *System edukacji zdrowotnej i jego struktura*, Autor dokonał analizy tego systemu. Biorąc pod uwagę różne jego cechy,

Cz. Lewicki stwierdza: „[...] proces edukacji zdrowotnej można uznać za system. To dynamiczny układ powiązanych ze sobą pod względem celowym, logicznym i funkcjonalnym takich grup elementów, jak: osoby, procesy i współczynniki, [...] zmiana jednego elementu systemu powoduje zmiany innych elementów oraz całości” (s. 99). Kompletny system edukacji zdrowotnej podporządkowany realizacji Narodowego Programu Zdrowia powinien przynosić efekty w postaci właściwie ukształtowanych postaw zdrowotnych dzieci, młodzieży i dorosłych.

Rozdział czwarty zatytułowany został: *System edukacji zdrowotnej dzieci i młodzieży w rodzinie*. Przyjmując założenie, że „zdrowie zaczyna się w domu”, Autor podkreślił niezwykle rolę rodziny w kształtowaniu i ochronie zdrowia jej członków, głównie dzieci i młodzieży. Analizie zostało poddane pojęcie rodziny, jej funkcje, kompetencje i ograniczenia rodziców w zakresie edukacji zdrowotnej, cele, motywy i kierunki działań prozdrowotnych rodziców oraz metody, formy i środki edukacji zdrowotnej i aktywizacji ruchowej dzieci i młodzieży w rodzinie. W kolejnym podrozdziale pokazane są konsekwencje typowych błędów rodziny w zakresie edukacji zdrowotnej. Autor omawia najbardziej typowe zachowania rodziców i dzieci przy poszczególnych negatywnych postawach oraz ich skutki zdrowotne.

Analiza systemu edukacji zdrowotnej szkoły ze szczególnym zwróceniem uwagi na szkołę promującą zdrowie przedstawiona została w rozdziale piątym, zatytułowanym: *System edukacji zdrowotnej szkoły*. Autor podkreśla znaczenie edukacji zdrowotnej w każdej szkole, jej założenia realizowane w ramach reformy systemu edukacji zdrowotnej, kompetencje i ograniczenia nauczycieli w zakresie edukacji zdrowotnej, cele i treści, metody i formy oraz środki realizacji celów szkolnej edukacji zdrowotnej. W dalszej części prezentuje instytucje wspomagające rodzinę i szkołę oraz środki masowego przekazu w procesie edukacji zdrowotnej.

W rozdziale szóstym: *Kształtowanie postaw zdrowotnych dzieci i młodzieży*, Autor prezentuje rodzaje i mechanizmy oraz metodyczne problemy kształtowania się postaw zdrowotno-sprawnościowych dzieci i młodzieży. Podkreśla znaczenie tego problemu, ponieważ „kształtowanie się postaw zdrowotnych człowieka nie jest rzeczą łatwą ani krótkotrwałą, wymaga ono niekiedy długotrwałych i skomplikowanych zabiegów edukacyjnych” (s. 237).

Rozdział siódmy: *Efekty systemu edukacji zdrowotnej*, zogniskowany został na ocenie zdrowia, rozwoju, sprawności, aktywności fizycznej oraz wiedzy zdrowotnej dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym. Podstawą prowadzonych eksploracji są dane z wyników badań Instytutu Matki i Dziecka i GUS-u oraz badania własne Autora przeprowadzone w latach 1996–1999 w trzech środowiskach wychowawczych. Wyniki badań pre-

zentowane są w czytelnych tabelach i zaopatrzone w jasną interpretację. Pracę zamyka rozdział zatytułowany *Ewaluacja systemu edukacji zdrowotnej*.

Publikacja jest godna polecenia z uwagi na wyczerpującą analizę poruszanych problemów, pogłębioną syntezę literatury przedmiotu i przeprowadzonych badań.

Bibliografia

- Kawula S., 1998: *Komplementarność w analizie życia rodzinnego – ujęcie nauk społecznych*. W: *Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki*. Red. S. Kawula, J. Brągiel, A. Janke. Toruń.
- Kulik T.B., 1997: *Edukacja zdrowotna w rodzinie i w szkole*. Stalowa Wola.
- Okon W., 2004: *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa.
- Tobiasz-Adamczyk B., 2000: *Wybrane elementy socjologii zdrowia i choroby*. Kraków.

Joanna Bulska